

С. В. Нікітенкокандидат історичних наук,
керівник молодіжного медіа об'єднання «Міст»

РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В РОЗГОРТАННІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Демократизація суспільних відносин у нашій державі передбачає передачу низки функцій і прерогатив, які належали до сфери центральних органів державного управління, на місця – муніципальним органам влади. Такий перерозподіл компетенцій має підкріплюватися фінансовими ресурсами, підготовленими кадрами і розробкою програми, яка повинна містити заходи щодо розвитку фізичної культури і спорту. Нами здійснено аналіз здобутків та визначено завдання подальшого вдосконалення і зростання ролі сільських, селищних, міських та регіональних програм у розгортанні спортивно-масової роботи.

Ключові слова: фізична культура, спорт, спортивно-масова робота.

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в Україні поглиблюється розмежування компетенцій і функцій між центральними й місцевими органами влади. Процес децентралізації дає можливість місцевим органам не очікувати вказівок інституцій вищого рівня, а самим виявляти ініціативу під час здійснення власних повноважень. Зміни у формуванні бюджету дозволяють органам влади на місцях мати у своєму розпорядженні кошти під реалізацію розроблених програм розвитку фізичної культури і спорту. У процесі такої діяльності виникає необхідність опертись на наукові підходи в організації державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На роль сільських, селищних, міських та регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту в розгортанні спортивно-масової роботи звертали увагу О.П. Скороход, О.М. Алікова, О.М. Кулик, К.В. Кудлата, І.В. Шевчук, Г.М. Путятіна, В.Є. Горбачов.

Мета статті. Здійснений нами аналіз стану наукових розробок у вітчизняних джерелах свідчить, що на сьогодні створено необхідне підґрунтя для забезпечення виваженого державного управлінського впливу на розвиток сфери фізичної культури та спорту. Однак виклики, які щоденно у процесі організаційної роботи постають перед органами місцевої влади, зумовлюють необхідність пошуку оптимальних шляхів розробки і реалізації регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту із врахуванням специфіки кожного регіону. Відповідно, метою

статті є дослідження стану справ і досвіду реалізації регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Однією із проблем, що актуалізують проведення дослідження, є певна дезінтеграція системи державного управління фізичною культурою і спортом. Певною мірою ця проблема породжена недосконалістю законодавства, що не дозволяє швидко усунути наявні протиріччя між центром і регіонами, між державними і громадськими спортивними організаціями та об'єднаннями.

«На сучасному етапі наша держава намагається створити цілісну програму соціально-економічного розвитку, реформувати економіку, забезпечити необхідні механізми господарювання, відповідну фінансово-бюджетну, кредитну та грошову системи. Радикальні зміни у системі управління економікою об'єктивно ведуть до аналогічних змін у системі управління соціально-культурним сектором, складовою якого є фізична культура та спорт. Нові функції галузевих міністерств і відомств, переосмислення їхньої ролі у сфері управління соціально-культурним сектором викликають необхідність внесення відповідних змін у положення, що регламентують роботу цих органів» [9, с. 200]. Одним із визначальних протиріч сучасного етапу розвитку економіки фізичної культури і спорту в Україні є гостра невідповідність між намаганням держави зберегти провідну роль у забезпеченні життєдіяльності сфери і її обмеженими ресурсними можливостями.

Прерогативою регіональних органів влади і муніципальних об'єднань має стати конкретна практична робота з розвитку фізичної культури і спорту. Її основне спрямування – створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання громадян, в освітніх закладах, трудових колективах, у вікових групах і категоріях населення.

Згідно з Державною програмою розвитку фізичної культури, спорту та туризму виконавчі комітети місцевих рад за участю структурних підрозділів міністерств і відомств на місцях розробляють власні регіональні програми розвитку фізичної культури, спорту та туризму. Сільські, селищні, міські та регіональні програми розвитку фізичної культури і спорту розробляються відповідно до Законів України «Про фізичну культуру і спорт», «Про місцеве самоврядування в Україні» з урахуванням місцевої специфіки і можливостей з метою поліпшення умов для реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, залучення населення до занять масовим спортом, забезпечення здорового способу життя, розвитку всіх видів спорту. Адже фізична культура є складовою загальної культури, суспільним проявом якої є фізичне виховання і масовий спорт. Вона є важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини-громадянина. Окрім того, спорт сприяє досягненню фізичної і духовної досконалості особистості, виявленню резервних можливостей організму та формуванню патріотичних почуттів у громадян. Розвиток фізичної культури і спорту в контексті формування здорового способу життя є надзвичайно актуальним питанням, безумовним пріоритетом регіональної політики.

Основою регіональних програм є державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні, що спрямована на практичну реалізацію Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Вона розкриває ключові напрями державної політики в галузі фізичної культури і спорту, визначає її місце у житті суспільства, показує тенденції розвитку фізкультурно-спортивного руху та окреслює практичні заходи стосовно впровадження фізичної культури в побут громадян, а також визначає основні засади організаційного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного забезпечення на певних

етапах суспільного розвитку. «Пріоритетним напрямом є питання регіонального управління сферою фізичної культури та спорту. Сфера фізичної культури та спорту покликана задовольняти первинні потреби всього населення» [9, с. 200].

На регіональному рівні необхідно досягти:

- вдосконалення регіональної нормативно-правової бази у сфері фізичної культури і спорту;

- сформувати регіональний бюджет з урахуванням принципу пріоритету фізкультурно-спортивної роботи в соціальній політиці місцевої влади;

- розробити й здійснити заходи щодо конкретизації регіональних і муніципальних програм та проектів із фізичної культури і спорту з метою залучення різних категорій і груп населення.

На муніципальному рівні необхідно:

- на базі існуючого досвіду розробити ефективні системи управління та організації фізкультурно-спортивної роботи на місцях;

- розробити програми реконструкції і будівництва учбово-спортивної бази навчальних закладів, забезпечення їх необхідним обладнанням та інвентарем;

- організувати спорудження доступних спортивних споруд у дворах мікрорайонів;

- створити центри фізкультурно-спортивного відпочинку на базі підліткових клубів, дошкільних закладів, шкіл тощо

- залучити на взаємовигідних умовах трудові колективи до заходів з будівництва фізкультурно-спортивних споруд і комплексів;

- здійснити організацію і проведення муніципальних оглядів-конкурсів на найкращий колектив з оздоровчої роботи за місцем проживання тощо;

- стимулювати морально і матеріально всі види і форми фізкультурно-спортивної діяльності, провідних спортсменів;

- пропагувати і підтримувати патронаж з боку спортсменів над закладами освіти, інтернатами, дитячими і молодіжними організаціями;

- здійснювати роботу щодо створення матеріально-технічної бази за місцем проживання, оплати праці інструкторів.

Маємо підстави тільки частково погодитись із думкою, висловленою групою дослідників, що «у 2000–2013 рр. на 30% зменшилась кількість дитячо-підліткових фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання і кількість осіб, що тренуються у дитячо-підліткових фізкультур-

но-спортивних клубах за місцем проживання, що спричинене погіршенням стану здоров'я» [3, с. 119]. На нашу думку, між станом здоров'я і можливістю займатися фізичною культурою та спортом є прямо пропорційна зворотна залежність.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему та повноваження органів місцевого самоврядування в галузі фізичної культури, спорту та туризму. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать власні (самоврядні) повноваження: управління закладами фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Вони вирішують питання організації медичного обслуговування і харчування у закладах фізичної культури і спорту, створюють умови для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку, відповідно до законодавства реєструють статuti (положення) фізкультурно-оздоровчих закладів незалежно від форм власності.

«Органи місцевого самоврядування сприяють розвиткові самодіяльного масового спорту (основу його становлять різноманітні фізкультурно-спортивні секції), заохочують і стимулюють діяльність підприємств, установ, організацій та громадян у цій сфері. Місцеві ради запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури та спорту, організацію відпочинку» [6].

У процесі аналізу ситуації, яка склалася в ході формування місцевими органами влади власної політики щодо організації фізкультурно-спортивного руху, нашу увагу привернула Програма, розроблена на 2016–2017 рр. міською радою м. Теплодар. Там, зокрема, зазначено таке: «Розвиток фізичної культури і спорту в контексті формування здорового способу життя – це надзвичайно актуальне питання, що має стати безумовним пріоритетом регіональної політики.

Населення м. Теплодар охоплено різними формами оздоровчої спрямованості та спортом. У місті 2 дитячих садка, 1 загальноосвітня школа, професійний ліцей, ДЮСШ, оздоровчий комплекс «Дельфін», Федерація футболу м. Теплодар, СК «Енергетик» (футбол), спор-

тивні громадські організації: «Нація» (лао-тайські бойові мистецтва), «Кіокушинкай» (карате), СТК «Джей-Денс» (за різними видами танцювальних програм). У ДЮСШ працюють сім спортивних секцій за різними видами спорту. Спортивні секції працюють на базі закладів освіти. Незважаючи на економічні складнощі, спортсмени гідно представляють своє місто на змаганнях різного рівня, навіть беруть участь у чемпіонатах світу.

Проблемні питання, які склались у цій сфері, потребують застосування ефективних механізмів і методів їх подолання. Існуюча система організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності на теперішній час не відповідає вимогам сучасності і потребує нагального розв'язання проблеми щодо розвитку фізичної культури і спорту в м. Теплодар. Значного оновлення потребує забезпечення кадрами. Низьким в оплаті є рівень престижності професій спортивного тренера та інструктора з фізичної культури. Модернізація існуючих та будівництво нових спортивних об'єктів потребує значних капіталовкладень, а також чіткої та ефективної системи моніторингу підготовки інфраструктури.

Це можна вирішити за допомогою концентрації зусиль та ресурсів, високого рівня міжвідомчої співпраці, тому необхідним є застосування програмного методу на основі розробки та реалізації Програми із залученням фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів, вітчизняних та іноземних інвесторів за умови чіткої координації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування» [1].

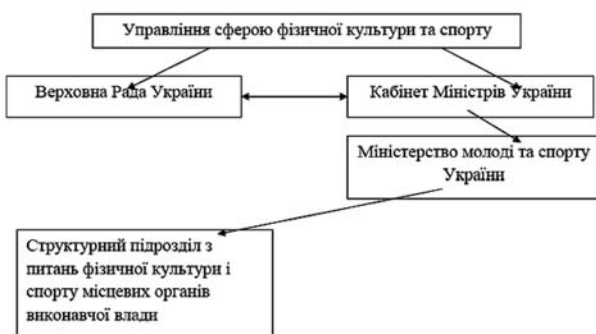
«На жаль, під час зміни соціально-політичного устрою в Україні, глобальних економічних перебудов, перегляду принципів трудових відносин між роботодавцем та працівниками існуюча раніше система впровадження фізичної культури за місцем роботи громадян, яка ґрунтувалась на рівні державного регулювання, сьогодні майже зруйнована. Частково виняток складають лише нечисленні потужні, економічно самостійні підприємства» [7, с. 12].

Поруч із наданими законодавством правами місцевим органам влади є і певні обмеження (вимоги). Так, не допускається використання коштів Державного бюджету України та бюджетів місцевого самоврядування, а також позабюджетних коштів, передбачених на фізичну культуру, спорт та туризм, не за призначенням. На розвиток фізичної культури і спорту підприєм-

ства, установи й організації спрямовують кошти у порядку, визначеному законодавством. Місцеві ради можуть запроваджувати систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури і спорту, організацію відпочинку. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді України» від 5.02.1993 р. учні, студенти, всі неповнолітні мають право на безкоштовне і пільгове користування об'єктами фізкультури і спорту [8].

Передаючи на місцевий рівень левову частку відповідальності за соціальну інфраструктуру і соціально-культурний розвиток, держава зберігає за собою пріоритет на здійснення загальнонаціональних соціальних програм забезпечення й інших соціальних гарантій, які встановлюються законом, фінансування ключових фізкультурно-спортивних об'єктів, навчальних закладів спортивного профілю, а також надання мотивованої конкретними умовами цілеспрямованої фінансової допомоги регіонам. Так розкривається організаційний механізм державного управління сферою фізичної культури та спорту.

Графічно сферу управління фізичною культурою та спортом в Україні на сучасному етапі в загальних рисах зображають таким чином.

Метою держави і місцевих органів у сфері фізичної культури та спорту має бути не тільки стратегія завоювання престижу й авторитету країни на світовій арені, прагнення до найвищих спортивних досягнень та організація великомасштабних проектів і заходів, а й пріоритет розвитку особистості конкретної людини. Тут необхідний інноваційний підхід до вирішення соціальних проблем у сфері фізичної культури і спорту, який полягає в організації синергетичного мікросоціального ландшафту, який забезпечував би розвиток особистості в рамках

самоорганізації (на місцевому рівні) спільноти, забезпечення гармонії у суспільних відносинах.

Важливою складовакою, що забезпечує організацію фізкультурно-спортивної роботи з населенням за місцем проживання, є стан матеріально-технічної бази. На сьогодні важливою є не кількість спортивних майданчиків, а їхня якість, яка б задовольняла вимоги людей як молодого покоління, так і похилого віку. В нових соціально-економічних умовах будівництво спортивних споруд і реконструкція діючих може здійснюватись за кошти державного і місцевого бюджетів, а також коштів приватних інвесторів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у результаті проведеного аналізу маємо підстави зробити висновок, що основне завдання регіонального управління сферою фізичної культури та спорту полягає у забезпеченні на відповідній території реалізації державної політики з питань фізичної культури та спорту з урахуванням особливостей регіону. Організаційні механізми регіонального управління сферою фізичної культури та спорту можна розглядати як сукупність організаційних форм, методів, інструментів та правових норм, що застосовують органи влади.

Список використаної літератури:

1. Виконавчий комітет Теплодарської міської ради. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://teplodar.biz.ua/index.php?rowstart=1287>.
2. Алікова О.М. Конституційні засади вдосконалення системи управління фізичною культурою і спортом в Україні в контексті адміністративно-територіальної реформи / О.М. Алікова // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. – С. 177–182.
3. Басюк М.М. Стан та оцінка фізичної культури і фізично-оздоровчої діяльності України / М.М. Басюк, К.М. Трегуб, М.С. Пономарьов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 11. – Ч. 4.
4. Кудлата К.В. Державне управління фізичною культурою та спортом на регіональному рівні: поняття та сутність / К.В. Кудлата // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 23. – С. 156–160.
5. Кулик О.М. Робота органів виконавчої влади з питань молодіжної та сімейної політики, фізичної культури, спорту і туризму щодо забезпечення реалізації Послання Президента України до Верховної Ради України: «Україна: поступу XXI століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки» і Програми діяльності Кабінету Міністрів в Україні /

- О.М. Кулик // Реформи заради добробуту : зб. матеріалів Всеукр. семінару-наради (Донецьк, 27–28 квітня 2000 р.). – К., 2000.
6. Ліщук С.В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні / С.В. Ліщук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2014. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dy.nauka.com.ua.
7. Мазурашу Г.Г. Особливості і перспективи розвитку системи управління сферою фізичної культури і спорту / Г.Г. Мазурашу. – Чернівці, 2009.
8. Овсянко Д.М. Административное право / Д.М. Овсянко. – М., 1997.
9. Путятіна Г.М. Організаційний механізм регіонального управління сферою фізичної культури та спорту / Г.М. Путятіна, В.Є. Горбачов // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – № 5 (38). – С. 200–204.
10. Скороход О.П. Надання послуг населенню органами місцевого самоврядування як пріоритет діяльності місцевої громади / О.П. Скороход // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 41–46.
11. Шевчук І.В. Методологічні аспекти державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні / І.В. Шевчук // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2014. – Вип. 3. – С. 243–251.
-

Никитенко С. В. Роль сільських, поселкових, городських і регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту в розворачиванні спортивно-масової роботи в Україні

Демократизация общественных отношений в нашей стране предполагает передачу ряда функций и приоритетов, которые относились к сфере центральных органов государственного управления, на места – муниципальным органам власти. Такое перераспределение компетенций должно подкрепляться финансовыми ресурсами, подготовленными кадрами и разработкой программы, в которую должны входить мероприятия по развитию физической культуры и спорта. Нами произведен анализ достигнутого и намечены задания последующего усовершенствования и возрастания роли сільських, поселкових, городських і регіональних програм в розворачиванні спортивно-масової роботи.

Ключевые слова: *физическая культура, спорт, спортивно-массовая работа.*

Nikitenko S. V. The role of village, town and regional physical culture and sports development programs in the deployment of mass sports in Ukraine

The democratization of social relations in our country involves the transfer of some functions and prerogatives, that belonged to the sphere of the central government, to local municipal authorities. This redistribution of competence must be supported by financial resources, trained personnel and development of a program that should include activities for the development of physical culture and sports. We have analyzed the achievements and outlined further objectives of improvement and increase in the role of village, town and regional programs in the deployment of mass sports work.

Key words: *physical culture, sports, mass sports work.*